

על תבונה ורגישות

מפקדי משמרת בבתי הסוהר של שב"ס ממלאים תפקיד מורכב וקשה, המחייב כושר שיפוט ויכולת פיקודית ■ שניים מהם, כלאי מאיה שחר מכלא 'נווה תרצה' וכלאי דורון וקנין מ'צלמון', מספרים על העבודה התובענית ועל התמודדות עם מצבי לחץ ■ את התפקיד הזה, הם מבהירים, אי אפשר שלא לקחת הביתה

מאת: איתי גודר

אמור להמשיך במסלול הקידום ולעלות לדרגת רב כלאי. "זה תמיד היה הייעוד שלי", הוא מודה. "רצייתי לנסות ולהיות אחד מאלה שיכולים לשנות דברים בארגון ולהיות מעורב בשינוי. לא להיות רק אחד שמוציא לפועל את סדר היום".

מה השוני המהותי במעבר מסמל לקציין?

"השוני עצום. כשאתה סמל באגף אתה אמנם מפקד על הסוהרים, אבל זה ממש לא אותו דבר. כיום אני מפקד על המתחם, מפקד על הסוהרים, מכין להם סידור עבודה, מאשר להם חופשות. יש לי המון כוח בידיים. חוץ מזה, תפקיד קצונה כיום זה לא מה שהיה בעבר. לפני שנתיים מפקד המשמרת היה אחראי רק על הוצאה לפועל של סדר היום. הגבולות בינו לבין הסוהרים לא היו חד-משמעיים כפי שהם היום. על פניו, מפקד משמרת יכול היה להמשיך להיות חבר שלהם. אם התעוררה בעיה מסוימת, הוא היה מדרבן אותם עם מספר אמירות, ובוהו הסתיים הסיפור".

זה בא לך בקלות?

"לא. שום דבר לא בא בקלות בעבודה הזו. אין דבר כזה. צריך לשכוח מהמילה הזו. אני יכול להגיד לך שמשוהו באופי שלי השתנה. אתה חייב לעשות סוויץ' בראש, כי אחרת לא תוכל להיות מפקד טוב. אם בעבר התייחסתי לדברים מסוימים בקלות ראש, היום אני מתייחס אליהם בצורה שונה לחלוטין. היום אני יכול להגיד לך שקודם כל אני מפקד ורק אחר כך חבר. זה לא מונע ממני, אגב, גם לפרגן לחבר'ה כשצריך. לא מזמן יצאנו, חברי משמרת שלמה, לשיט של סוף שבוע בתורכייה ובקפריסין. זו היתה חוויה יוצאת דופן שנועדה לגבש אותנו. צחקנו יחד, שתינו יחד, אבל כשחזרנו לעבודה כל אחד חזר למקומו. אני מאוד שמח שהסוהרים שלנו יודעים לשים את הגבולות בעצמם".

דיאלוג מורכב עם נשים

למאיה שחר הפיקוד אינו זר. ממש לא. היא שירתה כמד"כית ב'כלא 4', יצאה לקורס קצינות, ומשם התגלגלה לכלא 'מגידו'. בהמשך עברה ל'מעשיהו' ומשם ל'נווה תרצה'. "בהתחלה נושא המשמעת ישב לי חזק בראש", היא נזכרת. "הייתי ראש קשה. הקפדתי מאוד על הופעה, ואפילו שמרתי על מרחק מסוים מהסוהרים. היה לי חשוב מאוד ליצור את ההפרדה הזו".

ומאז השתנה משהו?

"יכול להיות שחלק מהסוהרים עדיין גידו לך

מאיה שחר לגמרי לא נמצאת לבר בסיפור הזה. גם כלאי דורון וקנין, 35, מכרמיאל, מפקד המשמרת של כלא 'צלמון', סיגל לעצמו התנהלות דומה. "אתה חייב להישאר זמין כל הזמן לגבי מה שקורה בבית הסוהר", הוא אומר. "לפני מספר חודשים

כלאי מאיה שחר

התרחש ניסיון בריחה. באותו זמן הייתי בבית, אבל ברגע שדווח לי שקיימת בעיה, הנעתי את הרכב ויצאתי במהירות לבית הכלא. אף אחד לא ביקש ממני להגיע, אבל באופן אישי לא הרשיתי לעצמי שלא להיות בשטח. זו אחריות בסיסית".

"קודם כל, אני מפקד"

הסיפור של דורון וקנין שונה לחלוטין מזה של מאיה שחר. קצת אחרי שסיים שירות מתיש במשמר הגבול, התגייס ל'שב"ס ושימש תחילה כזקיף ביטחון בבית סוהר 'שיטה'. 13 שנים חלפו מאז. "התחלתי ממש מאפס, עם דרגות הסרדין", הוא משחזר בחיך. "התחלתי מתפקיד הסוהר הכי פשוט, החפ"ש, ובמשך השנים התקדמתי".

לאחר שסיים בהצלחה קורס סמלים, יצא וקנין לקורס קצינים. תפיסת העולם שלו השתנתה. תפקידו הראשון כקציין היה בתחום המודיעין. מאוחר יותר נמנה עם מקימי היחידה לפיקוח על עברייני מין, וכבר שנתיים כמעט שהוא משמש כמפקד משמרת בכלא 'צלמון'. בעתיד הקרוב הוא

השעה רבע לשמונה בבוקר, אבל היום של כלאי מאיה שחר התחיל כבר לפני שעתיים. בזמן שישנתם היא הספיקה להשכים קום, להתקלח, לשתות קפה איכותי (שאמא הכינה) ולצאת מביתה שבדרום תל אביב אל בית הכלא 'נווה תרצה', בו היא משמשת כמפקדת משמרת זה כעשרה חודשים. אל תטעו: מדובר באחד התפקידים הקשים, המורכבים והמאתגרים ביותר הקיימים כיום בשב"ס. הרביעי בהיררכיה הארגונית - אחרי מפקד הכלא, סגנו וקציין הביטחון. החל בשעה 17:00, כשהדרג הניהולי פורש לביתו, הופך מפקד המשמרת לאחראי הבלעדי על הנעשה בתחומי הכלא. "כמובן שאנחנו מעדכנים את המפקדת או את סגניתה בכל אירוע חריג שמתרחש, אבל בפועל, משעות הערב אנחנו הראשונים שנותנים פתרון לכל בעיה שצצה", מתגאה כלאי שחר. "זו אחריות עצומה". שחר, יש להדגיש, רק בת 24.

להיות ראש גדול

בשעת בוקר מוקדמת מתקיים מסדר בוקר. על הפרק: חפיפה עם הקולגה שיחליף אותה, מישר הראל יעקובי, ועדכונו לגבי היממה החולפת (היה די רגוע, תודה ששאלתם). "הראל הוא אדם מקסים", היא אומרת בחיך. "אנחנו רבים, משלימים, מתייעצים זה עם זה, וחוץ מזה נראה לי שאנחנו גם חברים די טובים". השניים עוברים על אירועים מיוחדים שאמורים לאפוף את היממה הקרובה, ומיד אחר כך מתבצעת ספירת האסירות הראשונה (מתוך שלוש כאלה ביום).

"מרגע שהפכתי להיות מפקדת משמרת, חיי השתנו לגמרי. את העבודה הזו אתה לא יכול שלא לקחת אתך הביתה. אתה לא יכול לנתק את הטלפון ולהגיד לעצמך: או קיי, נתתי עכשיו 12 שעות עבודה רצופות, מגיעות לי 36 שעות חופשה, תשברו את הראש לבר".

למה לא, בעצם?

"כי לא. כי זה לא עובד ככה. כי יש לי אחריות. אני לא יכולה ולא רוצה להיות ראש קטן. אני קצינה בשב"ס עם תפקיד מאוד מורכב וקשה. אני לא יכולה להתעלם מסיטואציות שונות שמתרחשות בכלא, גם כשאני לא נמצאת בו. אם לאחד הסוהרים שלי יש בעיה, גם לי יש בעיה. אני חייבת להיות שם בשבילי".

שאני לא אדם קליל, אבל אני מרגישה שקצת יותר נפתחתי. אני לא הולכת ראש בקיר, מנסה להתחבר לסוהרים ולהיות אתם ב'ראש טוב'. כמוכן שעד גבול מסוים."

יש משהו שובה-לב בהתנהלות היום יומית של מאיה שחר. היכולת שלה לעשות מספר פעולות במקביל, ועדיין להיות נעימה לסביבתה - מרשימה מאד. זמן קצר אחרי שהסתיימה הספירה היא מערכנת נתונים במחשב, מנהלת דיאלוג שוטף עם הסמלים והסוהרים, עונה לטלפון ובתוך כל זה מצליחה לענות על כל שאלותיה. "העבודה ב'נווה תרצה' שונה מכל דבר אחר שהכרתי", היא אומרת. "השהייה בחברה נשית לחלוטין משנה לגמרי את דרך המחשבה".

איך בדיוק?

"אופן ההתנהגות שונה לגמרי. ההתנהלות חייבת להיות אחרת מזו שקיימת בבית כלא שמאכלס גברים בלבד. אני מוצאת את עצמי מדברת הרבה עם האסירות, למשל. זה חלק אקוטי בעבודה. עם נשים אתה חייב לקיים דיאלוג, אחרת עלולה להיווצר בעיה. ב'נווה תרצה' יש כ-200 אסירות וחשוב להכיר אותן היטב, להיות קשוב כל הזמן. כמוכן שגם בבתי כלא אחרים הנושא הזה חשוב מאד, אבל כאן יש לזה משמעות מיוחדת".

האסירות ב'נווה תרצה' מחולקות למספר אגפים. לכל אגף יש מפקד, וסוהר נמצא בו 24 שעות ביממה. "העבודה שלי היא קודם כל לשמור על התנהלות תקינה של בית הכלא ולהיות קשובה לכל מצוקה ובעיה שמתעוררת", אומרת שחר. "זה אולי יפתיע אותך, אבל אני לא מתעניינת בסוג העבירות שהאסירות ביצעו לפני שהגיעו לכאן".

"מעדיפה פשוט להתעלם"

"באופן טכני אני חשופה למידע, אבל התפקיד שלי הוא לא לשאול למה הן כאן או להתעמק בעבר שלהן. שופט או שופטת החליטו להטיל עליהן מאסר בפועל, וזו הסיבה שהן כאן. נקודה. מעבר לזה, יש כאן נשים שביצעו עבירות כל כך חמורות, שבתור אזרחית במדינה הייתי מזועזעת. חמור מזה, יכול להיות שאם הייתי מתעמקת יותר בנושא, זה היה גורם לי לתחושות מאוד קשות שהיו משפיעות על התפקוד שלי. אני פשוט מעדיפה להתעלם. יש מצב נתון: האסירה כאן. צריך לשמור על הכבוד שלה, צריך ליצור הפרדה מוחלטת בינה לבין הסגל הפיקודי, וצריך להוציא לפועל את סדר היום בצורה הטובה ביותר. בשביל זה אנחנו כאן".

לא מזמן נאלצה מאיה שחר להתמודד עם מקרה קשה. אחת האסירות ב'נווה תרצה' סירבה לעמוד בזמן הספירה. כאשר שחר נכנסה לתא כדי לברר עם אותה כלואה את פשר העניין, לא היססה האחרונה ותקפה אותה בפניה. "זה היה אחד מסופי השבוע הכי קשים שהיו לי בשירות", מספרת שחר. "על פניו הגבנו מהר מאוד. סוהר נוסף שהיה איתי עזר לי לכבול את האסירה ולהעביר אותה לאגף אחר, אבל ברמה האישית זה לא היה קל. כמוכן שעדכנתי את מנהלת הכלא, אבל עברו עלי כמה ימים לא קלים".

איך יוצאים מזה וממשיכים לתפקד כרגיל?
"זה לא קל, אבל פשוט עושים את זה. אתה לומד להבין שלא כולם רואים את המציאות באותו אופן. זה לא פשוט להגיע להכרה הזו, אבל בסוף מבינים. נראה לי שיצאתי מחזקת מהסיפור הזה".

לנטרל את חומר הנפץ

הנקודה הזו מוכרת מקרוב גם לדורון וקנין. "יש לנו המון בעיות עם הכלואים. הערך הראשון בשב"ס הוא שמירה על חייו וכבודו של האסיר. זו נקודה שאנחנו מנחילים לסוהרים כל הזמן", הוא מדגיש. "עצור מסוים בכלא 'צלמון' יכול להיות מנהל בנק שמחר ישתחרר ויהיה חופשי. אתה חייב להיות מאד רגיש בהתנהלות שלך. יש אצלנו אלף כלואים כמעט. בבית סוהר רגיל אתה מסיים ספירה תוך חצי שעה. כאן זה לוקח שעה וחצי. בכל ספירה אתה צריך להיות קשוב למצוקות האסיר,

כלאי דורון וקנין

כי אם אתה לא מקשיב, אתה עלול להחמיץ אירוע משמעותי בהמשך".

תן דוגמה להפעלת שיקול דעת בהתנהלות השוטפת שלך.

"באחד מערבי שישי, אחד הסוהרים העלה אסיר לצינוק על פי הנחיה שלי. באותו רגע אסיר אחר, ששהה באותו זמן בבית הכנסת, הוציא את ראשו מאחד החלונות וקילל את הסוהר. הנה בעיה: בית הכנסת הוא מקום רגיש מאד. מתנהלת שם תפילה בימי שישי. אתה צריך להיכנס לשם ולהוציא את האסיר הזה בצורה עדינה שיש על מנת למנוע אירוע. אם תוציא את האסיר בצורה לא נכונה, אתה עלול לגרום לבלגן בתוך בית הכנסת, כשמצבת כוח האדם שלך בסוף השבוע מצומצמת. על פניה הסיטואציה עשויה להיראות זניחה, אבל למעשה מסתתר כאן חומר נפץ. אירוע כזה עלול ברגע אחד להדליק את כל בית הסוהר. אם לא תטפל בעניין ברגישות ובחוכמה, מקרה כזה עלול להפוך למרד וליצור קטסטרופה איומה".

מה עושים?

"קודם כל, אתה שוקל אם נכון בכלל להיכנס

לבית הכנסת. אם כן, אז איך? לבר או עם כמה סוהרים? אסור לך לוותר לאותו אסיר. אם תעלים עין מהקללה הזו, הסוהר שלך ייצא קטן והאסיר ירגיש שהוא יכול לעשות מה שהוא רוצה. כשדיווחו לי על המקרה החלטתי להיכנס לבית הכנסת לבר. פניתי לאסיר והבהרתי לו בקול רם שהוא טעה. עשיתי את זה כדי שאסירים אחרים שנכחו במקום יבינו שהוא עשה טעות והוא צריך לשלם עליה. אותו אסיר סירב להתפנות מבית הכנסת ונאלצתי להזעיק למקום מספר סוהרים. כבלנו אותו במהירות, תוך שימוש בכוח סביר. האסיר נענש בלי שסדר היום באותו סוף שבוע הופר. במקרה הזה, תגובה מהירה ויעילה שלנו מנעה אירוע חמור".

גיבוי משפחתי

ומה עושים מפקדי המשמרת בשעות הפנאי שלהם? מאיה שחר אוהבת לשבת עם חברים ולצחוק, לראות טלוויזיה ומדי פעם אף לצאת לפאבים. דורון וקנין מעדיף להתרכז בספורט. "סדר היום שלי בבית ברור מאד. כשאני חוזר מהעבודה אני צריך לשכב לישון לכמה שעות טובות. אני חייב את המנוחה הזו. מתנתק מהכל, סוגר על עצמי את החדר, ונרדם. ברגע שאני קם אני מנסה להשלים את השעות שהחסרתי עם הילדים. חוץ מזה, אני עושה הרבה ספורט: מתאמן בחדר כושר, שוחה ומתאמן באגרופ תאילנדי".

מי שמשלמים מחיר על הבחירה המקצועית של השניים ועל ההשקעה העצומה שלהם בקריירה התובענית הם בני המשפחה הקרובים. ילדיו של וקנין, אורי (בן 6) ומיה (3), לא זכו להרבה "שעות אבא" בשנים האחרונות. כמה ימים לפני שהחופש הגדול הסתיים, כאשר שנת לימודים חדשה עמדה בפתח, הוא ארגן להם יום כיף איכותי שכלל, בין היתר, בריכה ו"על האש". אפשר לקרוא לזה גם סוג של פיצוי. "אני חושב שבלי התמיכה של אשתי והילדים לא הייתי שורד", אומר וקנין. "קצת לפני שקיבלתי את התפקיד של מפקד משמרת, ישבתי עם אשתי ודיברנו על הנושא. אמרתי לה משהו כמו: 'תהיי מוכנה לכך שבתקופה הקרובה את והילדים תראו אותי מרחוק'. זה לא קל, אבל לזכותם ייאמר שהם נותנים לי גב. קצת אחרי שסיימתי קורס קצינים התחלתי ללמוד לתואר ראשון. בני המשפחה הבינו שנפתח בפני אופק קידומי, והם שם בשבילי".

מאיה שחר עדיין לא הקימה משפחה משלה. האנשים הקרובים אליה ביותר הם אמה ושתי אחיותיה. "אנחנו משפחה קטנה, חמה ומלוכדת מאד", היא מחמיאה. "אמא והאחיות הן סוג של משענת עבורי. אני לא מספרת להן כל מה שעובר עלי כאן, גם כי אני לא באמת רוצה להלחין, אבל נוח לי אתן מאד. הן תמיד שם בשבילי, עם חיבוק, עצה טובה וסתם שיחות בנות מהננות".

ומה לגבי בן זוג?

"תגיד, לא למדת להכיר אותי? אני לא מתפשרת על כלום, ובטח שלא בעניין הזה. אני לא מודאגת זה עוד יבוא".